

Verktygslåda för främjande av tvåspråkighet för utbildningsprogram och fakulteter

Innehåll

Verktygslåda för främjande av tvåspråkighet för utbildningsprogram och fakulteter	1
1. Bakgrund	2
2. Resurser för undervisning på svenska	2
3. Säkerställande av antalet studenter med kunskaper i svenska via studentantagning	3
Ansökningsmål/kvoter	3
Uppgift om undervisningsspråk i Studieinfo	3
4. Att beakta i undervisningsplanen	3
Tvåspråkighet är för alla studenter	4
Tvex –Tvåspråkiga examina	4
5. Utgångspunkter för planering av undervisningen	4
Att fundera på	5
6. Checklistor för lärare, utbildningsprogrammen och dekanaten	5
Läraren som facilitator av engagerande tvåspråkighet – checklista	5
Checklista för utbildningsprogrammets ledningsgrupp	6
Checklista för dekanerna	7

1. Bakgrund

Utgångspunkten är Helsingfors universitets utbildningsansvar: vår uppgift är att utbilda experter med kunskaper i svenska för arbetsmarknadens behov. Utbildningsansvaret betonas särskilt inom de studie- och vetenskapsområden som ger yrkeskompetens (t.ex. lärarutbildningen) samt inom områden i vilka Helsingfors universitet som enda (tvåspråkiga) universitet ger undervisning. "Universitetet föregår med exempel på en levande flerspråkighet." (Helsingfors universitets strategi 2021-2030)

Efterlevnaden av ansvaret bör bedömas utifrån studenterna. Den kan mätas kvantitativt (Hur många experter med kunskaper i svenska utbildar vi?) och kvalitativt (Vilka förutsättningar att arbeta på svenska inom den egna branschen ger vi studenterna?). Framför allt i fråga om kvaliteten finns det plats för utveckling i efterlevnaden av utbildningsansvaret vid flera fakulteter (Kandidatrespons 2018).

Denna verktygslåda syftar till att ge utbildningsprogrammen och fakulteterna praktiskt stöd för planeringen av undervisningsprogrammen. Behovet av undervisning på svenska och stöd i fråga om undervisningsinnehållet varierar beroende på område och omfattning av undervisningsansvaret. **Verkttygslådan är framför allt avsedd för utbildningsprogram där utbudet av undervisning på svenska är relativt begränsat och där det finns skäl att förbättra studenternas förutsättningar att arbeta på svenska i sitt yrke. De presenterade exemplen är alltså en miniminivå att eftersträva i utbildningsprogrammen.** Nedan specificeras temavis exempel på planering och genomförande av utbildning genom vilka studentens förutsättningar att arbeta på svenska i sitt yrke kan påverkas.

Detta dokument innehåller checklistor för utbildningsprogrammets ledningsgrupper, dekaner och lärare. Verkttygsbacken är främst skriven ur kandidatprogrammets synvinkel men kan till vissa delar även tillämpas i planeringen av magister- och licentiatprogram.

2. Resurser för undervisning på svenska

Undervisningsplan, undervisningsprogram, rekrytering, arbetstidsplanering

- I första hand bör man säkerställa att personer som anställts för undervisningsuppgifter på svenska undervisar på svenska (HU:s instruktion 51§).
- Kunde fakultetens övriga språkkunniga undervisningspersonal utnyttjas för undervisning på svenska? På så sätt kan undervisningen på svenska utökas och breddas inom ramen för de nuvarande resurserna. Detta kan genomföras till exempel så att en person som anställts för något annat än arbetsuppgifter på svenska ger en kurs växelvis vartannat år på svenska/något annat språk (ska beaktas i arbetsplanerna).
- Bedömning av behovet av undervisningsresurser på svenska: är resurserna tillräckliga, svarar de mot studenternas behov och är de innehållsmässigt ändamålsenligt inriktade?

3. Säkerställande av antalet studenter med kunskaper i svenska via studentantagning

Studentantagning

Ansökningsmål/kvoter

Ett sätt att sträva efter genomförandet av undervisningsansvaret är att säkerställa att sökande med kunskaper i svenska antas till en utbildning till exempel via ett eget ansökningsmål eller en kvot. Så går man tillväga bland annat i kandidatprogrammen i juridik, geografi och biologi.

Uppgift om undervisningsspråk i Studieinfo

Det är viktigt att de språk som används i ett utbildningsprogram anges redan i Studieinfo. På så sätt förbättras studenternas möjligheter att förbereda sig för de kommande studierna. Tröskeln för att delta i undervisning på svenska kan sänkas för finskspråkiga studenter genom att i Studieinfo meddela till exempel att kurserna i utbildningsprogrammet genomförs på svenska, finska och engelska, och att undervisnings- och prestationsspråket kan vara olika t.ex. så att undervisningen ges på finska men studenten skriver tentamen på finska.

4. Att beakta i undervisningsplanen

Undervisningsplan, undervisningsprogram

Kunskaper i eller ett intresse för svenska garanterar inte i sig färdigheter att arbeta på svenska i det egna yrket. För att det ska finnas förutsättningar för arbete på svenska ska studenterna erbjudas studieinnehåll på svenska i olika skeden av studierna och ges möjligheter att utveckla språkkunskaperna inom det egna yrkesområdet.

För att studenten ska kunna arbeta på svenska efter att ha utexaminerats ska hen kunna läsa, skriva och kommunicera muntligt på svenska och känna till den viktigaste terminologin inom sitt yrke på svenska.

Vid upprättandet av undervisningsplanen bör man fastställa kravnivån och planen – hur ska utbildningsprogrammet ge studenten goda förutsättningar att arbeta inom sitt yrkesområde på svenska? Beakta följande vid upprättandet av planen:

- Vilka centrala material ges på svenska? På vilket sätt engageras studenten i undervisningen så att språkkunskaperna utvecklas?
- Hur beaktas placeringen av undervisningen på svenska i undervisningsplanen?
- Undervisningsspråket kan växlas årligen så att någon del av innehållet tillhandahålls på svenska, till exempel vartannat år, om det är ändamålsenligt med tanke på kursinnehållet och placeringen av kursen.
- På kurser på finska kan man erbjuda möjligheter till grupparbeten på svenska eller tvåspråkiga grupparbeten.
- Studenterna ges möjlighet att genomföra en praktikperiod i en svensk- eller tvåspråkig miljö.

Tvåspråkighet är för alla studenter

Undervisning på svenska är inte bara för svenskspråkiga studenter. Också personer med något annat modersmål kan utvecklas till svensktalande experter inom sitt område om de ges möjlighet till det via svenska innehåll och inlärningsmiljöer.

- På vilket sätt uppmuntrar utbildningsprogrammet finskspråkiga studenter att studera också på svenska?
- Integrerad språk- och substansundervisning är ett bra sätt att främja alla studenters tvåspråkighet eller utvecklingen av kunskaperna i det andra inhemska språket. I Gumbäck och Vik har man goda erfarenheter av sådana kurser. Språkcentrums lärare arbetar i samverkan med substansläraren och ger stöd i språk- och flerspråkighetsfrågor.

Tvex –Tvåspråkiga examina

- Tvåspråkiga examina är ett bra sätt att främja såväl svensk- som finskspråkiga studenters kunskaper i det andra inhemska språket och förbättra studenternas förutsättningar att utmärka sig på arbetsmarknaden. Största delen av Tvex-studenterna är finskspråkiga, och därför är tillväxtpotentialen stor.

5. Utgångspunkter för planering av undervisningen

Undervisningsplan, undervisningsprogram

- Det rekommenderas att de centrala innehållen/terminologin och minst en föreläsning på kurserna inom grundstudierna ges på svenska (gäller program som i övrigt saknar undervisning på svenska).
- Kurser/innehåll på svenska kan tillhandahållas som obligatoriska till alla studenter. På så sätt kan problemet med för små studiegrupper undvikas.
- Gruppundervisning och grupparbeten planeras flerspråkigt (antingen separata svenska grupper eller flerspråkiga grupper för alla).
- Flerspråkiga presentationer på föreläsningarna (presentation och anförande på olika språk, nyckelbegrepp på svenska osv.)
- I kurserna kan man inkludera gästföreläsningar och/eller exkursioner på svenska. För dessa ändamål har fakulteterna reserverat tvåspråkighetsmedel.
- Tvåspråkiga kurser kan ordnas som pararbete till exempel så att lärare med olika modersmål undervisar på sitt eget språk. På så sätt kan både svensk- och finskspråkiga studenter öva sina kunskaper i det andra inhemska språket.
- De svenskspråkiga studenter som kommit längre i sina studier kan användas som tutorlärare på kurserna.
- Studenter har rätt att använda finska eller svenska i sina studieprestationer och att få uppgifterna i skriftliga tentamina och andra uppgifter som ingår i studierna på det språk som de uppger, finska eller svenska, om inte ämnets eller undervisningens

art kräver något annat (examens- och rättssäkerhetsinstruktionen 32 §).

Att fundera på

- Vilka av exemplen ovan kunde man utnyttja för att utöka det svenska kursutbudet i ditt utbildningsprogram med 10 sp?
- Kan Tvex erbjuda möjligheter att främja tvåspråkighet i ditt utbildningsprogram? Vad skulle tillhandahållande av en Tvex-examen kräva?
- Vilka innehåll/genomförandesätt som tillhandahålls/kan tillhandahållas på svenska är så intressanta att de kan locka studenter över språkgränserna?
- Hur kan studenter som talar något annat språk uppmuntras att delta i en kurs på svenska?

6. Checklistor för lärare, utbildningsprogrammen och dekanaten

Läraren som facilitator av engagerande tvåspråkighet – checklista

- Kartlägg i början av kursen studenternas språkliga utgångspunkter och visa att du vill skapa en trygg inlärningsmiljö också för dem vars modersmål är något annat än kursens undervisningsspråk. Det är av största vikt att studenten uppmuntras i att använda sitt eget språk. Genom att undervisa tvåspråkigt främjar du även de finskspråkigas förståelse för svenska och uppmuntrar dem också till att diskutera på svenska.
- Utgångspunkten bör vara att det centrala materialet och minst en föreläsning på kurserna inom grundstudierna (också) ges på svenska.
- Du kan planera gruppundervisningen och grupparbetena på dina kurser flerspråkigt antingen med en separat svensk grupp eller så att alla grupper arbetar flerspråkigt. Som lärare ska du ansvara för att gruppbildningen fungerar också ur ett språkligt perspektiv.
- Planera din undervisning så att den är flerspråkig (t.ex. presentation och anförande på olika språk eller åtminstone nyckelbegreppen på svenska).
- Du kan inkludera gästföreläsningar och/eller exkursioner på svenska i dina kurser. För dessa ändamål har fakulteterna reserverat tvåspråkighetsmedel. Mer information får du av (pro-) dekanus med ansvar för tvåspråkighet.
- Du kan ordna en tvåspråkig kurs tillsammans med din svensk- eller finskspråkiga kollega så att båda undervisar på sitt eget modersmål. På så sätt kan både svensk- och finskspråkiga studenter öva sina kunskaper i det andra inhemska språket, och du och din kollega kan stödja varandra i undervisningsarbetet.
- Termlistor är ett bra verktyg och en förutsättning för att studenten ska kunna få en god utgångspunkt för att verka och arbeta inom sitt yrkesområde också på det andra inhemska språket.
- En aktiverande och studentorienterad undervisning är en förutsättning också för utvecklingen av expertisen på en språklig nivå. Ge på dina kurser studenterna möjlighet att tala, skriva och läsa på olika språk, också på svenska.

- Kom ihåg att i utbildningsprogram på de inhemska språken har studenten rätt att använda finska eller svenska i sina studieprestationer och att få uppgifterna i skriftliga tentamina och andra uppgifter som ingår i studierna på det språk som de uppger, finska eller svenska, om inte ämnets eller undervisningens art kräver något annat (examens- och rättssäkerhetsinstruktionen 32 §). Det är fakultetens ansvar att organisera översättningsarbetet av uppgifterna.

Checklista för utbildningsprogrammets ledningsgrupp

Undervisningsplan, undervisningsprogram

Utbildningsprogrammets ledningsgrupp har i uppgift att sörja för organiseringen av undervisning på svenska i utbildningsprogrammet (RP 102/2016).

Vid upprättandet av undervisningsplanen fastställs kravnivån och planen – hur ska utbildningsprogrammet ge studenten goda förutsättningar att arbeta inom sitt yrkesområde på svenska? Beakta följande vid upprättandet av planen:

- Vilka centrala material ges på svenska? På vilket sätt engageras studenten i undervisningen så att språkkunskaperna utvecklas?
- Hur beaktas placeringen av undervisningen på svenska i undervisningsplanen?
- Undervisningsspråket kan växlas årligen så att någon del av innehållet tillhandahålls på svenska, till exempel vartannat år, om det är ändamålsenligt med tanke på kursinnehållet och placeringen av kursen.
- Det rekommenderas att de centrala innehållen/terminologin och minst en föreläsning på kurserna inom grundstudierna ges på svenska (gäller program som i övrigt saknar undervisning på svenska).
- De svenskspråkiga studenter som kommit längre i sina studier kan användas som tutorlärare på kurserna.
- Kurser/innehåll på svenska kan tillhandahållas som obligatoriska till alla studenter (också finskspråkiga). På så sätt kan problemet med för små studiegrupper undvikas.
- Gruppundervisning och grupparbeten planeras så att de är flerspråkiga (antingen separata svenska grupper eller flerspråkiga grupper för alla).
- I kurserna kan man inkludera gästföreläsningar och/eller exkursioner på svenska. För dessa ändamål har fakulteterna reserverat tvåspråkighetsmedel (utöver ordinarie undervisning och timundervisning på svenska).
- Lärarna uppmuntrar i början av kursen studenterna att använda det språk de vill under kursen.
- Det är tillrådligt att det vid fakulteten/utbildningsprogrammet utöver prodekanus med ansvar för tvåspråkighet finns en annan person som ansvarar för undervisningen på svenska i utbildningsprogrammet. Avtala om arrangemanget tillsammans med den

prodekanus vid din fakultet som ansvarar för tvåspråkighetsfrågor och den som blir utsedd till uppdraget.

Checklista för dekanerna

- Bedömning av behovet av undervisningsresurser på svenska: är resurserna tillräckliga, svarar de mot studenternas behov och är de innehållsmässigt ändamålsenligt inriktade?
- Säkerställ att de som anställts för undervisningsuppgifter på svenska undervisar på svenska (HU:s instruktion 51§).
- Kan fakultetens övriga språkkunniga undervisningspersonal utnyttjas för undervisning på svenska? På så sätt kan undervisningen på svenska utökas och breddas inom ramen för de nuvarande resurserna. Detta kan genomföras till exempel så att en person som anställts för något annat än arbetsuppgifter på svenska ger en kurs växelvis vartannat år på svenska/något annat språk (ska beaktas i arbetsplanerna).
- Hur kan ett tillräckligt antal personer med kunskaper i svenska säkerställas? (t.ex. antagningar, Tvex)
- Kravnivån fastställs i undervisningsplanerna – Hur får studenten tillräckligt goda förutsättningar att arbeta inom sitt yrkesområde på svenska?
- Säkerställ att fakulteten utöver ordinarie undervisning och timundervisning på svenska reserverar pengar för utveckling av tvåspråkigheten i sin budget (t.ex. för tim- och gruppundervisning och gästföreläsningar på svenska).
- Det är tillrådligt att det vid fakulteten/utbildningsprogrammet utöver prodekanus med ansvar för tvåspråkighet finns en annan person som ansvarar för undervisningen på svenska i utbildningsprogrammet. Avtala om arrangemanget tillsammans med ledaren för utbildningsprogrammet och den som blir utsedd till uppdraget.

Om du vill ha mer information om de ovan presenterade arbetssätten eller annat stöd för att främja tvåspråkigheten i ditt utbildningsprogram, dra dig inte för att ta kontakt! svenska-arenden@helsinki.fi